

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰، صفحات ۱۲۷-۱۴۶

متغیرهای تأثیرگذار بر پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم کاران شهرستان دزفول

بهمن خسروی پور، احمدرضا عمانی، ناهید فروشانی، و علی ایسپره*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۳/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۸/۲۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی متغیرهای مؤثر بر پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم کاران شهرستان دزفول بوده، و جامعه آماری آن را گندم کاران این شهرستان تشکیل می‌دهند که جمعیت آنها سه هزار نفر است؛ و بر اساس جدول کرجسی و مورگان، ۳۴۱ نفر از آنها به صورت حجم نمونه تعیین می‌شوند. پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام می‌گیرد و نمونه‌گیری آن نیز به صورت تصادفی خوشه‌ای است. نتایج تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه نشان‌دهنده پنج ویژگی مؤثر بر پذیرش بیمه شامل ویژگی‌های زراعی، اقتصادی، اجتماعی، شخصی، و فعالیت‌های ترویجی است؛ از این رو، با برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی در زمینه بیمه محصولات کشاورزی به دفعات بیشتر و مطابق با نیاز اطلاعاتی کشاورزان در روستاها، می‌توان بر سطح آگاهی و رضایت کشاورزان برای پذیرش بیمه افزود.

کلیدواژه‌ها: بیمه محصولات / گندم کاران / گندم / دزفول (شهرستان).

* به ترتیب، نویسنده مسئول و استادیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان (bahman573@yahoo.com)؛ استادیار ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر؛ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان؛ و دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.

مقدمه

بخش کشاورزی، به لحاظ ویژگی‌های ساختاری و نقش بارز آن در فرایند توسعه کشور، بسیار اهمیت دارد (فاضل بیگی و یآوری، ۱۳۸۹). کشاورزی به دلیل عدم امکان کنترل شرایط طبیعی، جوی و آب و هوایی، نسبت به سایر فعالیت‌های تولیدی مخاطره‌آمیزتر است. علاوه بر شرایط غیرقابل پیش‌بینی طبیعت، مخاطرات اجتماعی، اقتصادی و شخصی نیز فراروی تولیدکنندگان بخش کشاورزی است (دربان آستانه و ایروانی، ۱۳۸۶). این نکته بدان معنی است که با بروز شرایط نامساعد طبیعی، کشاورز با کاهش تولید و بازده محصول روبه‌رو خواهد بود، که نه تنها با کاهش درآمد بلکه با سلب امکان سرمایه‌گذاری مجدد از کشاورز نیز همراه خواهد بود. با توجه به شرایط طبیعی و اقتصادی ایران، تولید محصولات کشاورزی در این شرایط از پرمخاطره‌ترین فعالیت‌های اقتصادی است؛ و از آنجا که بخشی مهم از تولیدکنندگان محصولات کشاورزی یا همان کشاورزان متوسط و میانه‌حال کشور از توان مالی محدود برخوردارند و همه دارایی خود را در هر دوره بهره‌برداری در فرایند تولید به کار می‌گیرند، گاه حتی بروز کمترین خسارت ممکن است آنها را از هستی ساقط و زندگی فلاکت‌باری را بر آنها تحمیل کند. بدین دلایل است که بیمه محصولات کشاورزی را می‌توان از اهرم‌های توسعه بخش کشاورزی دانست، زیرا استفاده از این سازوکار باعث ایجاد امنیت بیشتر برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی شده، شرایطی مطمئن و مطلوب‌تر را برای جلب و جذب سرمایه‌گذاری خصوصی در این بخش فراهم خواهد کرد (راستگو و رضوانفر، ۱۳۸۶). بیمه محصولات کشاورزی تمهیدی برای تأمین مشارکت گسترده کشاورزان در دستیابی به کشاورزی پایدار، ایجاد شرایط و فضای امن برای جذب سرمایه در بخش کشاورزی، تشکیل و تحرک پس‌اندازهای روستایی، افزایش کارآیی مدیریت مخاطره در بخش کشاورزی، و تخصیص بهینه، مطلوب و کارآتر سرمایه در این بخش و همچنین، مقابله با فقر و آسیب‌پذیری خرده‌مالکان و بهره‌برداران کوچک است (دربان آستانه و ایروانی، ۱۳۸۶). از آنجا که از جمله اهداف توسعه و بسط بیمه محصولات کشاورزی اعتلای سطح تولید، کاهش مخاطرات ناشی از عوامل طبیعی، و تضمین حداقل درآمد کشاورزان است، سازوکاری که در برنامه‌ریزی‌های آینده باید بدان توجه شود، افزایش تعداد پذیرندگان بیمه و نیز حفظ و جلب رضایت بیمه‌گزاران کنونی است. به نظر

می‌رسد که آنچه در این میان مهم است، تلاش در راستای حفظ پذیرندگان پیشین باشد؛ زیرا از این رهگذر، با تأمین اهداف کلان پیش رو، زمینه لازم برای جذب مخاطبان جدید بیش از پیش فراهم می‌شود. آنچه می‌تواند برنامه‌ریزان را در این زمینه یاری دهد، توان پیش‌بینی ادامه‌دهندگان بیمه محصولات کشاورزی و وجه تمایز آنها با عدم ادامه‌دهندگان است. از این رهگذر نیز با کاهش روند قطع پذیرش بیمه، از شکست‌های حاصل از عدم ادامه بیمه در میان کشاورزان تا حدود زیادی جلوگیری می‌شود (کرمی و همکاران، ۱۳۸۷).

پیشینه نظری

در زمینه پذیرش بیمه محصولات کشاورزی، مطالعاتی صورت گرفته است که در اینجا، به برخی از آنها اشاره خواهد شد. نیکویی و ترکمانی (۱۳۷۹) در مطالعه‌ای نتیجه گرفتند که متغیرهای میزان تولید در سال قبل، مالکیت زمین، سطح سواد، سن، مخاطره‌گرایی، سرمایه کشاورزی، و سابقه مواجه شدن مزرعه با خطر بر «تقاضای بیمه گندم» تأثیر مثبت دارند. در پژوهش اسمیت و باکوئت (Smith and Baquet, 1996)، چنین نتیجه‌گیری شد که متغیرهایی همچون میزان تحصیلات کشاورزان، دانش فنی، سابقه مواجهه با خطر، و نرخ حق بیمه در «مشارکت کشاورزان در طرح بیمه گندم» مؤثرند. واندویر (Vandevier, 2001) نیز در تحقیق خود نتیجه گرفت که شرایط بیمه‌های کشاورزی، ویژگی‌های فردی، درآمد مزرعه و کشاورزی، و سطح تحصیلات کشاورزان از عوامل اصلی «تقاضای بیمه کشاورزی» به‌شمار می‌روند. همچنین، سلامی و عین‌الهی احمدآبادی (۱۳۸۰) در تحقیق خود نشان دادند که متغیرهای سطح سواد، سطح نگرش، و اندازه مزرعه در «تمایل کشاورزان به خرید بیمه محصولات کشاورزی» تأثیر می‌گذارند. در پژوهش گودوین (Goodwin, 1993) نیز نتیجه‌گیری شد که ارزش زمین، اندازه مزرعه، و درصد زمین‌های کشت‌شده دارای تأثیر مثبت بر «تقاضای بیمه» است. همچنین، بر اساس نتایج مطالعه ابروانی و همکاران (۱۳۸۵)، تأثیر متغیرهای سواد، تجربه در کشاورزی، دریافت غرامت، دریافت وام، آگاهی از بیمه، و اندازه زمین گندم‌کاران بر «پذیرش بیمه گندم» معنی‌دار است. رستمی و همکاران (۱۳۸۶) نیز در تحقیق خود نتیجه گرفتند که عوامل فردی، اقتصادی و اجتماعی متعدد شامل عواملی مهم همچون سطح تحصیلات، مساحت زمین‌های زیر کشت گندم، نوع زراعت، تنوع

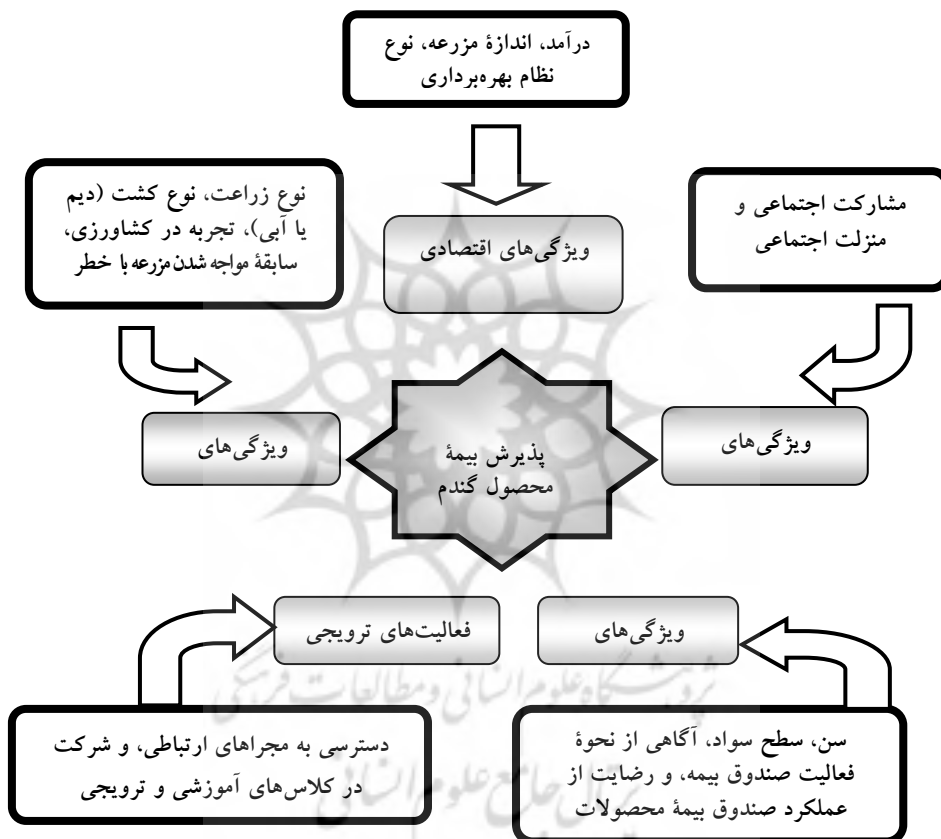
تولید، درجه مخاطره‌گریزی، و نوع مالکیت در «پذیرش بیمه از سوی کشاورزان» تأثیر داشته‌اند. افزون بر اینها، دربان‌آستانه و ایروانی (۱۳۸۶) در مطالعه خود نتیجه گرفتند که از لحاظ سن گندم‌کاران، سطح مکانیزاسیون، میزان مالکیت دام، منزلت اقتصادی-اجتماعی، میزان اعتبارات دریافتی، عملکرد در واحد سطح و ارزش محصول تولیدی، بهره‌وری کل عوامل تولید، و پایداری و سطح توسعه اقتصادی و کشاورزی روستاها، میان بیمه‌شدگان و بیمه‌نشده‌گان تفاوت معنی‌دار وجود دارد. کرمی و همکاران (۱۳۸۷) نیز در مطالعه‌ای بدین نتیجه رسیدند که میزان رضایت از بیمه، آگاهی از نحوه فعالیت صندوق بیمه، ایستار نسبت به بیمه، میزان غرامت دریافتی، و میزان آگاهی از بیمه مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر «ادامه بیمه» به‌شمار می‌رود. همچنین، بر اساس نتیجه‌گیری نعیمی و همکاران (۱۳۸۸)، متغیرهای سواد، سطح زیر کشت، درآمد، و آگاهی کشاورزان از اهداف بیمه با متغیر «نگرش کشاورزان نسبت به بیمه گندم» همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

اهداف و فرضیه‌های تحقیق

بر اساس مطالعات یاد شده، در پژوهش حاضر، متغیرهایی چون سن، سطح سواد، آگاهی از صندوق بیمه، رضایت از صندوق بیمه، مدت تجربه در کشاورزی، نوع زراعت، نوع کشت، سابقه مواجه شدن مزرعه با خطر، سطح درآمد، اندازه مزرعه، نوع نظام بهره‌برداری، مشارکت اجتماعی، منزلت اجتماعی، دسترسی به مجراهای ارتباطی، و شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی به‌صورت متغیرهای مستقل انتخاب و با متغیر وابسته «پذیرش بیمه محصول گندم» وارد تجزیه و تحلیل آماری شدند (جدول ۱). پژوهش حاضر به شناسایی متغیرهای مؤثر بر پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران شهرستان دزفول می‌پردازد، و دربرگیرنده اهداف اختصاصی زیر است:

- ۱- تعیین ویژگی‌های شخصی مرتبط با پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران؛
- ۲- تعیین ویژگی‌های زراعی مرتبط با پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران؛
- ۳- تعیین ویژگی‌های اقتصادی مرتبط با پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران؛

- ۴- تعیین ویژگی‌های اجتماعی مرتبط با پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران؛
- ۵- تعیین مهم‌ترین فعالیت‌های ترویجی.

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار ۱- چارچوب نظری پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران شهرستان

دزفول

جدول ۱- استخراج فرضیه‌ها و مقایسه سوابق موضوع با نتایج تحقیق

متغیر وابسته	متغیر مستقل	منابع	یافته‌های تحقیقاتی دیگران
پذیرش بیمه گندم	سن	نیکویی و ترکمانی، ۱۳۷۹، دربان آستانه و ایروانی، ۱۳۸۶ Vandever, 2001	کشاورزان جوان‌تر نسبت به پذیرش بیمه محصولات کشاورزی بیشتر گرایش دارند.
	سطح سواد	نیکویی و ترکمانی، ۱۳۷۹ رستمی و همکاران، ۱۳۸۶ Vandever, 2001	کشاورزانی که از سطح سواد بالاتری برخوردارند، بیمه محصولات کشاورزی را بیشتر می‌پذیرند.
	آگاهی از صندوق بیمه و رضایت از صندوق بیمه	کرباسی و کامبوزیا، ۱۳۸۲ کرمی و همکاران، ۱۳۸۷	کشاورزانی که آگاهی بیشتری از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی دارند، بیمه محصولات کشاورزی را زودتر می‌پذیرند. همچنین، کشاورزانی که رضایت بیشتری از عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال‌های گذشته دارند، بیمه محصولات کشاورزی را زودتر می‌پذیرند.
	مدت تجربه در کشاورزی	ایروانی و همکاران، ۱۳۸۵ تیرایی یاری، ۱۳۸۱	کشاورزانی که تجربه بیشتری در کشاورزی دارند، نسبت به پذیرش بیمه محصولات کشاورزی گرایش بیشتری دارند.
	نوع زراعت	رستمی و همکاران، ۱۳۸۶	وضعیت پذیرش بیمه محصولات کشاورزی توسط کشاورزان بر حسب نوع زراعت آنها متفاوت است.
	نوع کشت	راستگو و رضوانفر، ۱۳۸۶	وضعیت پذیرش بیمه محصولات کشاورزی توسط کشاورزان بر حسب نوع کشت آنها متفاوت است.
	سابقه مواجهه شدن مزرعه با خطر	نیکویی و ترکمانی، ۱۳۷۹ Smith and Baquet, 1996	کشاورزانی که مزرعه آنها بیشتر در معرض خطرات قهری قرار گرفته است، زودتر بیمه محصولات کشاورزی را می‌پذیرند.
	سطح درآمد	تیرایی یاری، ۱۳۸۱ Hojjati and Bockstael, 1988 Vandever, 2001	کشاورزانی که سطح درآمد بالاتری دارند، نسبت به پذیرش بیمه محصولات کشاورزی گرایش بیشتری دارند.
	اندازه مزرعه	تیرایی یاری، ۱۳۸۱ سلامی و عین‌اللهی احمدآبادی، ۱۳۸۰	کشاورزانی که زمین کشاورزی بیشتری دارند، بیمه محصولات کشاورزی را بیشتر می‌پذیرند.
	نوع نظام بهره‌برداری	تیرایی یاری، ۱۳۸۱ کرباسی و کامبوزیا، ۱۳۸۲	وضعیت پذیرش بیمه محصولات کشاورزی توسط کشاورزان بر حسب نوع نظام بهره‌برداری آنها متفاوت است.
	مشارکت اجتماعی و منزلت اجتماعی	تیرایی یاری، ۱۳۸۱ دربان آستانه و ایروانی، ۱۳۸۶	کشاورزانی که از مشارکت اجتماعی و منزلت اجتماعی بیشتری برخوردارند، بیمه محصولات کشاورزی را زودتر می‌پذیرند.
	دسترسی به کانال‌های ارتباطی شرکت در کلاس آموزشی	تیرایی یاری، ۱۳۸۱ Okorie, 1989	کشاورزانی که به مجراهای ارتباطی دسترسی بیشتری دارند و همچنین، کشاورزانی که در کلاس‌های آموزشی و ترویجی شرکت می‌کنند، بیمه محصولات کشاورزی را زودتر می‌پذیرند.

منبع: یافته‌های پژوهش

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات نظری- کاربردی است و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی- همبستگی و تحلیلی از نوع مقایسه‌ای است. شهرستان دزفول دارای سه بخش، یازده دهستان و ۳۱۰ روستای دارای سکنه است. گندم‌کاران این شهرستان با جمعیت ۳۰۰۰ نفر (N=۳۰۰۰) به صورت جامعه آماری در نظر گرفته شده‌اند. با توجه به جامعه آماری، و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان^(۱) (به نقل از: حسن‌زاد، ۱۳۸۲)، تعداد نمونه‌ها ۳۴۱ نفر (n=۳۴۱) برآورد شده است. در این تحقیق، با استفاده از روش خوشه‌ای تصادفی تعداد روستاهای مورد نظر و تعداد نمونه‌های هر روستا به دست آمد. در واقع، با توجه به تعداد نمونه‌های مشخص شده و تعداد گندم‌کاران، تعداد نمونه در هر روستا با استفاده از رابطه زیر انتخاب شده است:

$$NP = n \cdot (nk) / \sum (nk) \quad \text{رابطه (۱)}$$

که در آن:

NP = تعداد پرسشنامه در هر روستا

n = تعداد نمونه‌های مشخص شده از جدول کرجسی و مورگان

nk = تعداد گندم‌کار در هر روستا

$\sum (nk)$ = مجموع تعداد گندم‌کاران در ۳۴ روستا

متغیر وابسته تحقیق «پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران شهرستان دزفول» در نظر گرفته شده و متغیرهای مستقل که تأثیر آنها بر متغیر وابسته بررسی می‌شود، بدین شرح است: ویژگی‌های شخصی گندم‌کاران، ویژگی‌های زراعی گندم‌کاران، ویژگی‌های اقتصادی گندم‌کاران، ویژگی‌های اجتماعی گندم‌کاران، میزان شرکت گندم‌کاران در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، و نوع و میزان استفاده گندم‌کاران از مجراهای ارتباطی.

پژوهش حاضر، با بررسی منابع مختلف داخلی و خارجی، بر اساس اهداف، سؤالات پرسشنامه و فرضیه‌ها تدوین شده است. پرسشنامه تهیه و طراحی شده دارای هفت بخش است، که عبارت‌اند از:

- ۱- وضعیت پذیرش بیمه محصولات کشاورزی توسط گندم‌کار مورد مطالعه؛
- ۲- ویژگی‌های شخصی گندم‌کاران؛
- ۳- میزان شرکت گندم‌کاران در کلاس‌های آموزشی و ترویجی؛
- ۴- نوع و میزان دسترسی گندم‌کاران به مجراهای ارتباطی؛
- ۵- ویژگی‌های اجتماعی گندم‌کاران؛
- ۶- ویژگی‌های اقتصادی گندم‌کاران؛ و
- ۷- ویژگی‌های زراعی گندم‌کاران.

برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق، از روش پانل متخصصان استفاده شده و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS 16، میزان پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ^(۲) بررسی شده است. با توجه به نتایج به‌دست آمده، میزان پایایی پرسشنامه در حد قابل قبول بوده که در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- میزان پایایی بخش‌های مختلف پرسشنامه

بخش‌های پرسشنامه	ضریب آلفای کرونباخ
شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی	۰/۸۱۵
دسترسی و استفاده از مجراهای ارتباطی	۰/۸۸۹
مشارکت اجتماعی	۰/۷۸۵
منزلت اجتماعی	۰/۹۶۵

منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌ها

ویژگی‌های شخصی: یافته‌های تحقیق حاضر نشان می‌دهد که از ۲۴۲ کشاورز پذیرنده بیمه محصول گندم مورد مطالعه، ۸۱ نفر (۳۳/۵ درصد) در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال قرار دارند؛ و همچنین، ۶۴ نفر (۲۶/۵ درصد) از تحصیلاتی در سطح دبیرستان برخوردارند. نتایج این بخش نشان‌دهنده سطح متوسط آگاهی از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی در میان این دسته از کشاورزان مورد مطالعه است. همچنین، میزان رضایت از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی در میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده بیمه در سطح متوسط است. نتایج بررسی در مورد ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه محصول گندم نیز نشان می‌دهد که ۳۲ نفر (۳۲/۳ درصد) در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال قرار دارند؛ و همچنین، ۲۹ نفر (۲۹/۲ درصد) از تحصیلاتی در سطح ابتدایی برخوردارند. در میان این دسته از کشاورزان، میزان آگاهی و نیز رضایت از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سطح کم برآورد می‌شود.

ویژگی‌های زراعی: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که از میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده و ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه محصول گندم مورد مطالعه، به ترتیب، ۱۳۳ نفر (۵۵ درصد) و ۴۸ نفر (۴۸/۵ درصد) در زراعت خود تناوب را رعایت می‌کنند (جدول ۳).

جدول ۳- توزیع فراوانی گروه‌های گندم‌کار مورد مطالعه بر حسب نوع زراعت

نپذیرنده‌ها		پذیرنده‌ها		نوع زراعت
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۸/۵	۴۸	۵۵	۱۳۳	تناوب
۲۹/۳	۲۹	۲۶/۴	۶۴	آیش
۲۲/۲	۲۲	۱۸/۶	۴۵	مداوم
۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۲۴۲	جمع

منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده و ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه محصول گندم بر حسب نوع کشت، به ترتیب، ۱۵۸ نفر (۶۵/۳ درصد) و ۶۶ نفر (۶۶/۷ درصد) از کشت آبی برخوردار بوده و بر حسب سابقه کشاورزی نیز به ترتیب، ۹۸ نفر (۴۰/۵ درصد) و ۴۵ نفر (۴۵/۵ درصد) کمتر از ده سال فعالیت داشته‌اند. بر اساس داده‌های جدول ۴، از میان ۲۴۲ گندم‌کار پذیرنده بیمه، مزرعه ۲۳۷ نفر (۹۷/۹ درصد) در سال‌های گذشته در معرض حوادث قهری از جمله سیل و خشکسالی بوده است. همچنین، از میان ۹۹ نفر گندم‌کار نپذیرنده بیمه، تاکنون در مزرعه ۸۶ نفر (۸۶/۹ درصد) حوادث قهری رخ داده است.

جدول ۴- توزیع فراوانی گروه‌های گندم‌کار بر حسب وقوع حوادث قهری در مزرعه

نپذیرنده‌ها		پذیرنده‌ها		وضعیت وقوع حوادث قهری	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تجمعی	درصد	تجمعی	درصد	واقع شده	واقع نشده
۸۶/۹	۸۶	۹۷/۹	۹۷	۲۳۷	۵
۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۱۰۰	۲۴۲	۵

منبع: یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های اقتصادی: اطلاعات به دست آمده نشان می‌دهد که از میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده و ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه محصول گندم بر حسب میزان درآمد، به ترتیب، ۱۲۱ نفر (۵۰ درصد) و ۶۹ نفر (۶۹/۷ درصد) کمتر از ده میلیون تومان درآمد ناخالص محصول داشته‌اند. همچنین، یافته‌های تحقیق در ارتباط با نوع نظام بهره‌برداری (ملکی، مختلط، سهم‌بری، اجاره‌ای) در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵- توزیع فراوانی گندم کاران بر حسب نوع نظام بهره‌برداری

نپذیرنده‌ها		پذیرنده‌ها		نوع نظام بهره‌برداری
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۵۱/۵	۵۱	۶۴/۵	۱۵۶	ملکی
۳۷/۴	۳۷	۱۵/۳	۳۷	اجاره‌ای
۳	۳	۰	۰	سه‌م‌بری
۸/۱	۸	۲۰/۲	۴۹	مختلط
۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۲۴۲	جمع

منبع: یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده بیمه محصول گندم بر اساس کل زمین تحت مالکیت، بیشترین افراد هفت هکتار و به‌طور میانگین، ۱۲/۶۹ هکتار زمین کشاورزی داشته‌اند؛ در مورد ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه نیز ۹۱ نفر (۹۱/۹ درصد) بین یک تا بیست هکتار زمین کشاورزی داشته‌اند (جدول ۶).

جدول ۶- توزیع فراوانی گندم کاران مورد مطالعه بر حسب مقدار کل زمین تحت مالکیت

نپذیرنده‌ها		پذیرنده‌ها		مقدار کل زمین
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۹۱/۹	۹۱	۸۷/۲	۲۱۱	۱ تا ۲۰ هکتار
۵/۱	۵	۱۲	۲۹	۲۰ تا ۴۰ هکتار
۳	۳	۰/۸	۲	۴۰ تا ۵۶ هکتار
۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۲۴۲	جمع
میانگین: ۷	میانگین: ۱۰/۳۴	نما: ۵	میانگین: ۱۰	نما: ۷
انحراف معیار: ۸/۸۰	کمینه: ۲	بیشینه: ۵۶	انحراف معیار: ۹/۰۱	بیشینه: ۵۰

منبع: یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های اجتماعی: برای ارزیابی مشارکت اجتماعی گندم‌کاران مورد مطالعه، چهار گویه در این زمینه طراحی و از مخاطبان خواسته شد تا پاسخ‌های خود را درباره هر گویه در یک طیف شش‌گزینه‌ای (هیچ، بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، و بسیار زیاد) بیان کنند. فراوانی و درصد پاسخ‌های کلیه گندم‌کاران مورد مطالعه در مورد هر گویه در جداول ۷ و ۸ آمده است. در این جداول، برای رعایت اختصار، چهار گویه مورد نظر با حروف الفبا کدگذاری شده، که عبارت‌اند از: الف - تا چه حد در تشکل‌های محلی مشارکت دارید؟؛ ب - تا چه حد در شورای روستا مشارکت دارید؟؛ ج - تا چه حد در بسیج مشارکت دارید؟؛ و د - تا چه حد در تعاونی تولید روستایی مشارکت دارید؟ توزیع فراوانی گروه‌های گندم‌کار مورد مطالعه بر حسب سطح مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مشارکت اجتماعی در هر دو گروه پذیرنده‌ها و نپذیرنده‌ها در سطح متوسط و به ترتیب، ۶۶/۵ و ۷۸/۷ درصد بوده است. همچنین، توزیع فراوانی گروه‌های گندم‌کار مورد مطالعه بر حسب منزلت اجتماعی نشان می‌دهد که در دو گروه پذیرنده‌ها و نپذیرنده‌ها، بیشترین فراوانی در سطح متوسط و به ترتیب، ۱۵۲ و ۷۷ نفر بوده است.

جدول ۷ - توزیع فراوانی گندم‌کاران پذیرنده بیمه مورد مطالعه بر حسب پاسخ به گویه‌های مشارکت اجتماعی

اولویت	شهرت-پراکنندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه‌ای	بسیار زیاد		زیاد		متوسط		کم		بسیار کم		هیچ		فراوانی گویه‌ها
				درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱	۰/۳۸۵	۱/۰۰۱	۲/۶۰	۰/۸	۲	۱۹/۴	۴۷	۳۲/۲	۷۸	۳۷/۳	۹۰	۷/۴	۱۸	۲/۹	۷	الف
۲	۰/۴۰۸	۱/۲۲	۲/۹۹	۵	۱۲	۳۷/۶	۹۱	۲۶/۴	۶۴	۱۹	۴۶	۷	۱۷	۵	۱۲	ب
۳	۰/۴۹۲	۱/۳۱	۲/۶۶	۴/۱	۱۰	۲۵/۲	۶۱	۳۱	۷۵	۲۱/۵	۵۲	۸/۷	۲۱	۹/۵	۲۳	ج
۴	۰/۵۳۳	۱/۱۸	۲/۲۱	۰/۴	۱	۸/۳	۲۰	۴۲/۶	۱۰۳	۲۲/۳	۵۴	۱۳/۶	۳۳	۱۲/۸	۳۱	د

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۸- توزیع فراوانی گندم‌کاران نپذیرنده بیمه مورد مطالعه بر حسب پاسخ به
گویه‌های مشارکت اجتماعی

اولویت	شماره پرسشنامه	تعداد نمونه	بسیار زیاد		زیاد		متوسط		کم		بسیار کم		هیچ		فراوانی
			درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱	۰/۴۸۱	۱/۱۶	۲/۴۱	۳	۱۲/۱	۱۲	۳۴/۳	۳۴	۳۱/۳	۳۱	۱۲/۱	۱۲	۷/۱	۷	ب
۲	۰/۵۱۵	۰/۹۹	۱/۹۲	۱	۵/۱	۵	۱۸/۲	۱۸	۴۳/۴	۴۳	۳۶/۳	۲۶	۶/۱	۶	الف
۳	۰/۵۳۶	۱/۰۹	۲/۰۳	۰	۵/۱	۵	۳۴/۳	۳۴	۳۰/۳	۳۰	۱۹/۲	۱۹	۱۱/۱	۱۱	د
۴	۰/۵۴۸	۱/۱۸	۲/۱۵	۳	۵/۱	۵	۳۴/۳	۳۴	۲۹/۳	۲۹	۱۸/۲	۱۸	۱۰/۱	۱۰	ج

منبع: یافته‌های پژوهش

فعالیت‌های ترویجی: اطلاعات به‌دست آمده نشان می‌دهد که از میان ۲۴۲ کشاورز پذیرنده و ۹۹ کشاورز نپذیرنده بیمه محصول گندم بر حسب میزان فعالیت‌های ترویجی، به ترتیب، ۱۵۵ نفر (۶۴ درصد) و ۳۷ نفر (۳۷/۴ درصد) در کلاس‌های آموزشی و ترویجی شرکت داشته‌اند. میزان دسترسی و استفاده از مجراهای ارتباطی در میان گندم‌کار پذیرنده و نپذیرنده بیمه در جدول ۹ آمده است.

جدول ۹- توزیع فراوانی گندم‌کاران مورد مطالعه بر حسب میزان دسترسی به مجراهای ارتباطی

میزان دسترسی		پذیرنده‌ها			نپذیرنده‌ها	
فراوانی	درصد	درصد	فراوانی	درصد	تجمعی	
۲۷	۱۱/۲	۱۱/۲	۲۰	۲۰/۲	۲۰/۲	
۱۴۰	۵۷/۸	۶۹	۷۵	۷۵/۸	۹۶	
۷۵	۳۱	۱۰۰	۴	۱۰۰	۴	
۲۴۲	۱۰۰	۹۹	۱۰۰	۱۰۰	۹۹	

منبع: یافته‌های پژوهش

آمار استنباطی

در بخش آمار استنباطی، برای مقایسه پاسخ‌های دو گروه پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم، از آزمون‌های T، مان-ویتنی^(۳)، و کی دو استفاده شده که نتایج آن در جداول ۱۰، ۱۱، و ۱۲ آمده است. بر اساس داده‌های جدول ۱۱، می‌توان نتیجه گرفت که بین میزان تجربه گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم در کشاورزی اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ وجود دارد؛ بین میزان سن گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه اختلاف معنی‌دار وجود ندارد؛ و بین سابقه مواجه شدن مزرعه گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه با خطر اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. همچنین، می‌توان با اطمینان ۹۹ درصد، نتیجه گرفت که بین میزان درآمد گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد.

جدول ۱۰- نتایج آزمون مقایسه میانگین (T) در مورد پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران

متغیر	گروه‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معنی‌داری
میزان تجربه در کشاورزی	پذیرنده	۲۴۲	۱۷/۳۲۶۴	۱۰/۳۹۸	-۲/۵۶۲*	۰/۰۱۱
	نپذیرنده	۹۹	۱۴/۳۷۳۷	۹/۳۴۲		
سن	پذیرنده	۲۴۲	۴۲/۶۴۸۸	۱۱/۹۸۹	۰/۳۶۹	۰/۷۱۳
	نپذیرنده	۹۹	۴۳/۲۲۲۲	۱۳/۴۳۲۷		
سابقه مواجه شدن مزرعه با خطر	پذیرنده	۲۴۲	۰/۹۷۹	۰/۱۴۲	-۳/۱۳۲**	۰/۰۰۲
	نپذیرنده	۹۹	۰/۸۶۸	۰/۳۳۹		
میزان درآمد	پذیرنده	۲۴۲	۱۴/۱۶۴	۱۱/۴۷۴	-۳/۵۴۹**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۰/۰۰۵	۸/۹۰۰		

* سطح معنی‌داری ۰/۰۵ ** سطح معنی‌داری ۰/۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش

به‌طور کلی، می‌توان از جدول بالا نتیجه گرفت که میزان تجربه، سابقه مواجه شدن مزرعه با خطر، و میزان درآمد گروه پذیرنده بیمه محصول گندم در کشاورزی نسبت به گروه نپذیرنده بیشتر است.

بر اساس یافته‌های جدول ۱۱، می‌توان نتیجه گرفت که بین سطح تحصیلات گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۵ وجود دارد؛ و در زمینه میزان آگاهی از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی، میزان رضایت از صندوق بیمه محصول گندم، و میزان دسترسی به مجراهای ارتباطی نیز بین گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. همچنین، یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده وجود اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۱ بین منزلت اجتماعی و میزان مشارکت اجتماعی گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم است.

جدول ۱۱- نتایج آزمون مقایسه مان-ویتنی در مورد پذیرش بیمه محصول گندم در میان

گندم‌کاران

متغیر	گروه‌ها	فراوانی	میانگین رتبه‌ای	آماره U مان-ویتنی	سطح معنی‌داری
سطح تحصیلات	پذیرنده	۲۴۲	۱۷۷/۹۵	۱۰۲۹۶/۰۰*	۰/۰۳۷
	نپذیرنده	۹۹	۱۵۴/۰۰		
میزان آگاهی از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی	پذیرنده	۲۴۲	۱۸۸/۵۶	۷۷۲۸/۵**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۲۸/۰۷		
میزان رضایت از بیمه	پذیرنده	۲۴۲	۱۹۰/۳۷	۷۲۹۲/۰۰**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۲۳/۶۶		
سطح مشارکت اجتماعی	پذیرنده	۲۴۲	۱۸۸/۸۲	۷۶۶۶/۵۰**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۲۷/۴۴		
سطح منزلت اجتماعی	پذیرنده	۲۴۲	۱۸۷/۲۱	۸۰۵۵/۵۰**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۳۱/۳۷		
میزان دسترسی به مجراهای ارتباطی	پذیرنده	۲۴۲	۱۸۹/۶۱	۷۴۷۴/۵۰**	۰/۰۰۰
	نپذیرنده	۹۹	۱۲۵/۵۰		

* سطح معنی‌داری ۰/۰۱

* سطح معنی‌داری ۰/۰۵

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس داده‌های موجود در جدول ۱۲ می‌توان نتیجه گرفت که در زمینه نوع نظام بهره‌برداری و میزان شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، بین گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه گندم اختلاف معنی‌دار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد؛ و البته در زمینه نوع زراعت و نوع کشت، اختلاف معنی‌دار بین دو گروه وجود ندارد.

جدول ۱۲- نتایج آزمون کی دو در مورد پذیرش بیمه محصول گندم در میان گندم‌کاران

متغیر	سطوح	پذیرنده		نپذیرنده		سطح معنی‌داری	آماره کی دو
		فرآوانی مشاهده شده	فرآوانی انتظار شده	فرآوانی مشاهده شده	فرآوانی انتظار شده		
نوع زراعت	تناوب	۱۳۳	۱۲۸/۵	۴۸	۵۲/۵	۰/۵۴۰	۱/۲۳۴
	آیش	۶۴	۶۶	۲۹	۲۷		
	مداوم	۴۵	۴۷/۵	۲۲	۱۹/۵		
نوع کشت	آبی	۱۵۸	۱۵۹	۶۶	۶۵	۰/۱۴۱	۳/۹۱۸
	دیم	۶۶	۶۱	۲۰	۲۵		
	مختلط	۱۸	۲۲	۱۳	۹		
نوع نظام بهره‌برداری	ملکی	۱۵۶	۱۴۶/۹	۵۱	۶۰/۱	۰/۰۰۰	۳۱/۲۸*
	اجاره‌ای	۳۷	۵۲/۵	۳۷	۲۱/۵		
	سهام‌بری	۰	۲/۱	۳	۰/۹		
	مختلط	۴۹	۴۰/۵	۸	۱۶/۵		
شرکت در کلاس‌های آموزشی و ترویجی	شرکت کرده	۱۵۵	۱۳۶/۳	۳۷	۵۵/۷	۰/۰۰۰	۲۰/۳۲۱*
	شرکت نکرده	۸۷	۱۰۵/۷	۶۲	۴۳/۳		

* سطح معنی‌داری ۰/۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر اساس نتایج بررسی انجام شده، بین میزان تجربه گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم در کشاورزی اختلاف معنی‌دار وجود دارد؛ این یافته با نتایج تحقیقات ایروانی و همکاران (۱۳۸۵) و تیرایی یاری (۱۳۸۱) مطابقت دارد. گندم‌کاران برخوردار از سطح سواد بالاتر، با توجه به مطالعات بیشتر و آشنایی با راه‌های مخاطره‌گریزی، از سواد خود در مدیریت مزرعه بهره برده، تمایل بیشتری برای بیمه محصول خود داشته و شمار بیشتری از آنها بیمه محصول گندم را پذیرفته‌اند؛ این یافته با نتایج تحقیقات نیکویی و ترکمانی (۱۳۷۹)، رستمی و همکاران (۱۳۸۶)، و واندویر (Vandever, 2001) مطابقت دارد. بین میزان آگاهی گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم از نحوه فعالیت صندوق بیمه محصولات کشاورزی اختلاف معنی‌دار وجود دارد، که این نتیجه با یافته‌های تحقیقات کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) و کرمی و همکاران (۱۳۸۷) مطابقت دارد. همچنین، بین میزان رضایت گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم از نحوه عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی اختلاف معنی‌دار وجود دارد، که این یافته نیز با مطالعات کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) و کرمی و همکاران (۱۳۸۷) مطابقت دارد. همچنین، بین نوع نظام زراعی گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم اختلاف معنی‌دار وجود دارد، که این یافته با مطالعات نیکویی و ترکمانی (۱۳۷۹) مطابقت دارد. بین سابقه مواجه شدن مزرعه گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم با خطر اختلاف معنی‌دار وجود دارد، که این نتیجه با یافته‌های تحقیقات نیکویی و ترکمانی (۱۳۷۹) و اسمیت و باکوئت (Smith and Baquet, 1996) مطابقت دارد. افراد دارای درآمد بالاتر از امکانات، مکانیزاسون و اعتبار اجتماعی-اقتصادی بیشتری برخوردار بوده، توانایی بیشتری در پرداخت حق بیمه دارند؛ این یافته با یافته‌های تیرایی یاری (۱۳۸۱)، حجتی و بوکستائل (Hojjati and Bockstael, 1988)، و واندویر (Vandever, 2001) مطابقت دارد. گندم‌کاران دارای نظام بهره‌برداری ملکی بیشتر بیمه محصول گندم را پذیرفته‌اند، که این یافته با مطالعات تیرایی یاری (۱۳۸۱) و کرباسی و کامبوزیا (۱۳۸۲) مطابقت دارد. کشاورزان دارای مشارکت بیشتر در جامعه و ارتباط

بیشتر و بهتر با سایر اقشار جامعه ایده‌های نو را بیشتر و راحت‌تر می‌پذیرند؛ این یافته را تیرایی یاری (۱۳۸۱) و دربان آستانه و ایروانی (۱۳۸۶) نیز تأیید می‌کنند. کشاورزان برخوردار از منزلت اجتماعی بالاتر بیشتر به پذیرش بیمه محصولات کشاورزی تمایل دارند؛ این نتیجه از سوی تیرایی یاری (۱۳۸۱) و دربان آستانه و ایروانی (۱۳۸۶) نیز تأیید شده است. بین میزان دسترسی گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم به مجراهای ارتباطی تفاوت معنی‌دار وجود دارد؛ این یافته نیز با یافته‌های تیرایی یاری (۱۳۸۱) و اکوری (Okorie, 1989)، همخوانی دارد. بین میزان شرکت گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه محصول گندم در کلاس‌های آموزشی و ترویجی تفاوت معنی‌دار وجود دارد؛ این نتیجه را نتایج تحقیقات تیرایی یاری (۱۳۸۱) و اکوری (Okorie, 1989) نیز تأیید می‌کنند.

بر اساس نتایج به دست آمده، پیشنهادها و راهکارهای زیر ارائه می‌شود:

- ۱- با به‌کارگیری تمهیداتی از سوی صندوق بیمه محصولات کشاورزی، پرداخت غرامت به کشاورزان آسیب‌دیده با سرعت و دقت بیشتر انجام گیرد تا موجب تقویت انگیزه کشاورزان شود، که البته از نظر روانی نیز تأثیری مثبت بر کشاورزان خواهد داشت؛
- ۲- سوادآموزی و بالا بردن اطلاعات و آگاهی کشاورزان از عوامل مؤثر در پذیرش نوآوری از سوی آنهاست و از این‌رو، سرمایه‌گذاری در آموزش کشاورزان و اطلاع‌رسانی به آنها ثمربخش خواهد بود؛ و
- ۳- با توجه به وجود اختلاف معنی‌دار بین میزان شرکت گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده بیمه در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، لازم است که این‌گونه کلاس‌ها در زمینه بیمه محصولات کشاورزی به دفعات بیشتر و با برنامه‌ریزی بهتر و مطابق با نیاز اطلاعاتی کشاورزان در روستاها برگزار شود؛ و همچنین، باید مسئولان و دست‌اندرکاران با در نظر گرفتن خصوصیات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روستاییان و نیز زمان کاری آنها، زمینه حضور هر چه بیشتر کشاورزان در این کلاس‌ها را فراهم کنند؛ و برای تحقق هر چه بهتر آن، می‌توان از

روش‌هایی مانند برگزاری کارگاه‌های آموزشی، فیلم‌های آموزشی ویدئویی، و سخنرانی‌های ترویجی در زمینه پذیرش بیمه در میان کشاورزان سود جست.

یادداشت‌ها

1. Krejcie and Morgan
2. Cronbach's alpha
3. Mann-Whitney

منابع

- ایروانی، ه.، واحدی، م.، کلانتری، خ. و موحد محمدی، ح. (۱۳۸۵)، «عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم در شهرستان تفرش». *علوم کشاورزی ایران*. جلد ۲-۳۷، شماره ۱، صص ۱۳۷-۱۴۴.
- تیرایی یاری، ن. (۱۳۸۱)، *بررسی عوامل شخصیتی مؤثر بر نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی توسط بهره‌برداران استان خوزستان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- حسن‌زاد، ر. (۱۳۸۲)، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: ساوالان.
- دربان آستانه، ع. ر. و ایروانی، ه. (۱۳۸۶)، «عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصول گندم: مطالعه موردی گندم‌کاران استان تهران». *فصلنامه روستا و توسعه*. سال ۱۰، شماره ۲، صص ۱۱۰-۱۳۸.
- راستگو، ح. و رضوانفر، ا. (۱۳۸۶)، «بررسی عوامل مؤثر در توسعه بیمه محصولات راهبردی کشاورزی در شهرستان خدابنده». *اقتصاد کشاورزی و توسعه*. سال ۱۵، شماره ۵۸، صص ۱۱۱-۱۳۴.
- رستمی، ف.، شعبانعلی‌فمی، ح.، موحد محمدی، ح. و ایروانی، ه. (۱۳۸۶)، «عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه: مطالعه موردی گندم‌کاران شهرستان هرسین کرمانشاه». *اقتصاد کشاورزی و توسعه*. سال ۱۵، شماره ۶۰، ص ۱.
- سلامی، ح. ا. و عین‌الهی احمدآبادی، م. (۱۳۸۰)، «عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان چغندرکار به خرید بیمه محصولات کشاورزی: مطالعه موردی استان خراسان». *مجموعه مقالات همایش بیمه کشاورزی، توسعه و اهمیت سرمایه‌گذاری*، ۲۶ و ۲۷ خرداد ۱۳۸۰. تهران: بانک کشاورزی ایران.
- فاضل‌بیگی، م. و یآوری، غ. (۱۳۸۹)، «واکاوی چالش‌های فراروی صندوق بیمه محصولات کشاورزی در ایران». *فصلنامه روستا و توسعه*. سال ۱۳، شماره ۱، صص ۲۱-۴۱.

- کرباسی، ع. ر. و کامبوزیا، ن. (۱۳۸۲)، «بررسی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات کشاورزی استان سیستان و بلوچستان». *اقتصاد کشاورزی و توسعه*. سال ۱۱، شماره ۴۱ و ۴۲، صص ۱۶۷-۱۸۴.
- کرمی، ع. ا.، زمانی، غ. ح. و کشاورز، م. (۱۳۸۷)، «تعیین کننده‌های ادامه بیمه محصولات کشاورزی». *اقتصاد کشاورزی و توسعه*. سال ۱۶، شماره ۶۲، صص ۵۳-۸۲.
- نعیمی، ا.، پزشکی‌راد، غ. و چیدری، م. (۱۳۸۸)، «عوامل فردی، آموزشی و ترویجی مؤثر بر نگرش گندم‌کاران استان زنجان نسبت به پذیرش بیمه محصولات کشاورزی». *فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی*. شماره ۹، صص ۵۱-۶۱.
- نیکویی، ع. و ترکمانی، ج. (۱۳۷۹). «عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه محصولات زراعی استان فارس: مطالعه موردی گندم». *خلاصه مقالات سومین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، ۲۹ بهمن تا ۱ اسفند ۱۳۷۹، جلد دوم*. مشهد: دانشگاه فردوسی.
- Goodwin, B. K. (1993), "An empirical analysis of the demand for multiple peril crop insurance". *American Journal of Agricultural Economics*. Vol. 75, No. 2, pp. 425-434.
- Hojjati, B. and Bockstael, N. (1988), "Modeling the demand for crop insurance, multiple peril crop insurance: a collection of empirical studies". H. Mapp (ed). *Southern Cooperative Series Bulletin*. No. 334, May 1988, pp. 153-176.
- Okorie, A. (1989), "Instituting agricultural insurance scheme in Nigeria: a mirage or a reality". *African Journal of Agricultural Sciences*. Vol. 15, No. 1-2, 51-67.
- Smith, V. and Baquet, A. E. (1996), "The demand for multiple peril crop insurance: evidence from Montana wheat farms". *American Journal of Agricultural Economics*. Vol. 78, No. 1, pp. 189-201.
- Vandever, Monte L. A. (2001), "Demand for area crop insurance among Litchi producers in northern Vietnam". *Journal of Agricultural Economics*. Vol. 26, No. 2, pp. 173-184.